

Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar 1893-1945, 8. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Úrkippur – Heroldens Annoncebureau

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-19, Úrkippur 1932-3

under Norge og Norges krone på samme måte som kolonier og »biland« i nutiden vel hører under riket, men ikke i statsrettslig forstand hører med til det egentlige rike». Ut fra dette grunnsyn setter han Færøyene, Island og Grønland på linje med de danske negerkolonier i Vestindia.

Men en forklaring må det likevel ha at Danmark i hundrer av år før 1814 var kommet i faktisk besidelse av disse skattland, — det kan ikke bare skyldes de danske orlogsskip som gjennemførte reformasjonen på Island i 1541 og 1551.

Det viktigste ledd i professor Berlins bevisførelse for Danmarks fulle historiske rett til skattlandene er Kristian III's håndfestning til Danmarks rikes råd og adel (1536). Kongen lovte at dersom han igjen fikk Norges rike eller deler av dette under sitt herredømme, »da skal det herefter være og blive under Danmarks krone likesom ett av de andre land Jylland, Fyen, Sjælland eller Skåne er, og herefter ikke mer være eller hete noe kongerike for sig, men et ledemot av Danmarks rike og under Danmarks krone til evig tid«.

Professor Berlin er dypt bedrøvet over »denne sørgeelige skjebne for Norge«, men bedrøvelsen stikker ikke så dypt, at han reiser noen som helst tvil om den danske adels rett til å felle »denne hårde dødsdom over Norges rike«. Tvert om gjør han dette skammelige dokument til hovedhjørnestenen for Danmarks rett til Grønland og de andre skattland: »De ophørte nu å styres av Norge og styrtes fremtidig alene av kongen og det danske riksråd. Likesom Norge blev ved å kalles et særlig kongerike, således blev de vel også ved å benevnnes norske skattland. Men fra nu av styrtes de likesom Norge selv og ved siden av Norge og uavhengig av dette rikes styrelse faktisk som danske lydland eller skattland.«

Professor Berlin vedgår at det ikke var kongene som flyttet skattlandene over fra Norge til Danmark, — de hevdet tvert om at skattlandene tilhørte deres norske arverike. I de islandske lensbrev het det stadig: »Vårt og Norges kronens land Island«. Men slike formelle ting veier etter professorenens mening svært lite mot det ene avgjørende at styret hadde sitt sete i København, og at embedsmennene var danske.

I 1536 gjorde Danmarks riksråd og adel Norge til en dansk provins. Og i kraft av den samme maktfullkommenhet gjorde riksrådet og stenderforsamlingen i 1660 den danske konge til enehersker både i Norge og i de andre land som blev styrt fra Danmark. Danskernes rett til å behandle nordmenn, færinger og islandinger akkurat som de fant for godt, var etter professor Berlins lære så grunnfestet og uomtvistelig, at Fredrik III slett ikke trengte underskrifter på suverenitetsakten; alt var avgjort ved begivenhetene i København oktober 1660. Suverenitetsakten har likevel sin betydning for Grønlandsaken: fordi representanter for Island og Færøyene og ikke bare for Norge senere skrev under, hevder professoren at Island og Færøyene nu fremtrådte som særlige land ved siden av begge kongerikene. De var ikke lenger skat-

land, iallfall ikke norske skattland.

Den lærde professor skildrer videre hvordan forskjellen mellom de enkelte lands stilling til hinanden utjevnedes: Norge, Danmark, Island og Færøyene vokste sammen til »én stat, en helstat, det danske monarki.« Og nordmenn, islandinger og færinger opnådde nu den høieste ære: de blev anerkjent som danske undersætter og kunde nå op til fremragende stillinger i Danmark! Det hindret ikke at Island og Færøyene fremdeles blev styrt »som biland eller kolonier fra Danmark«. Og dette er naturlig; den nye rettsstilling prof. Berlin taler om, er jo bare opkonstruert for å skaffe et nytt ledd i beviskjeden for »kolonienes« overflytting fra Norge til Danmark.

*

Grønland var riktignok glemt i disse tider, og skulde de danske norske kongers rett til og over Grønland oprettholdes, måtte de danske konger gjøre alvorlige forsøk på også faktisk å underlegge sig landet, sier professor Berlin. Det var den norskfødte Hans Egede som i 1721 fikk dannet et berbensk handelsskap og seilte til Grønland med bare nordmenn i følge. Men den misjons- og handelsstasjon han anla der, var likevel et dansk statsfortagende, fordi de alle sammen var danske undersætter og fordi Egede hadde mottatt kongens utnevnelse som misjonsprest!

I de tider var det efter professor Berlins lære hartad umulig for »utmerkede nordmenn« å gjøre noe som helst som kunde styrke Norges rett, — Norge hadde ikke noen rett, kongeriket Norge fantes bare i kongens titel. »Der fantes kun en felles enevoldskonge og et felles monarki, det danske monarki, og kolonisasjonen i Grønland fant derfor ikke sted i et land tilhørende Norge, men i et land tilhørende monarkiets felles konge eller det danske monarki.« Merkelig nok hadde Grønlands stilling som tidligere norsk skattland ennu betydning som »historisk adkomst for enevoldskongens rett til landet«. Men denne rett tillå ikke lenger den norske konge (som ikke fantes), heller ikke det dansk-norske monarki (som professor Berlin gjenopdager i avsnittet om Kieltraktaten), men utelukkende den danske konge og det danske monarki.

Hvorledes denne overflytting har gått for sig, forklarer ikke professor Berlin. Han jonglerer bare med ordene norsk og dansk efter som det hører for hans virkelige formål: å vise at det bare fins en historisk og faktisk rett — den som Danmark erhvervet ved maktmisbruk og overgrep i de mørke århundrer. For den rett er det domstolen i Haag nu skal bøie sig.

Vi er ikke sikker på at professor Berlin når målet, selv om boken hans blir oversatt til alle verdensspråk og utdelt i hundretusenvis av eksemplarer; dertil er det altfor åpenbart at han selv og hans folkerettssystem tilhører en tid som ble avsluttet med det danske eneveldet.

Heroldens Annoncebureau A/S

**Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884**

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

11. APR. 1932

Bra fangst ved Grønland.

Kongsvinger, 10. april.

Fra de norske fangstmenn i Mygg-bukten på Grønland er det igår innløpet følgende telegram: Fin fangst, alt vel. Halvard Devold.

Sogneprest Devold mener at dette telegram gir uttrykk for at fangstmen-nene har hatt en sjeldent fin fangst.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

MORGENBLADET

7. APR. 1932

Tyfoidfeber på Grønland.

Epidemien har krevet 13 offer.

Styret for Grønland innberetter at været i mars måned har vært vakkert i Syd-Grønland, og det har ikke vært nogen større kulde. Selfangsten har vært liten men det har vært litt fiske og sjøfugljakt.

I Nord-Grønland har været været blåsende med sterkt snefall, men det har ikke været kaldt.

Man har nu fått rapport fra alle Nord-Grønlands kolonier undtagen Upernivik. Høsten har vært kald og blåsende, i desember og januar har kulden vært sterk, inntil 35 grader, så isen la sig. Men det urolige vær i februar brøt op isen og Disko-bukten er nu helt isfri.

Selfangsten var dårlig ihøst, men god så lenge isen lå. Derefter blev den igjen dårlig. Regefengsten har

gitt godt utbytte i et par distrikter. Fisket har bare gitt litet utbytte.

Ved Angmagssalik har vært været urolig med liten kulde så landet nu er omrent snebart. Det er litet storis utenfor kysten. Selfangsten har vært god, men regefengsten og fisket dårlig.

Ved Scoresbysund har vært gjennemgående været vakkert. Selfangsten har vært god og regefengsten ganske god. Sundhetstilstanden har vært god overalt i Grønland, dog har tyfoidfeberepidemien i Jakobshavn og Ritenbanks-distrikturene, som det tidligere har vært sendt rapporter om, krevet 13 dødsfald.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

N. H. & SJØFARTSTIDENDE

Bladets navn:

8. APR. 1932

Vansklig sak.

I anledning av telegrammet fra København om at det neste danske innlegg vil bli på flere tusen tett skrevne foliosider, har vi spurtt dr. Smedal om han var forbauset over denne meddelelse.

Ja, svarer Smedal, men ikke på den måte som De tror. Jeg hadde nemlig tenkt mig et innlegg på en million sider, for saken ligger slik an, at jeg synes Danmark kunde trenge et så langt forsvar.

Heroldens Annoncebureau A/S

**Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884**

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DEN 17de MAI

11. APR. 1932

Stort Grønlands- møte torsdag

Talar av Castberg.

Smedal og Brøgger.

Stortinget Grønlandslag skipar til stort Grønlandsmøte i Losjen torsdag 14. april kl. 20 paa slaget.

Professor dr. Frede Castberg talar um den rettslege stoda aat Grønlandssaka.

Advokat dr. Gustav Smedal talar um norsk næringsverksemnd på Aust-Grønland og i austgrønlandske farvatn og det danske avstengjingssystemet.

Professor dr. W. Brøgger talar um nordmerini paa Grønland.

Heroldens Annoncebureau A/S

A�deling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

DAGBLADET

Bladets navn:

9. APR. 1932

Danmark vil ikke ha flyverute over Grønland

Amerikanerne kan
nesten sikkert regne
med avslag.

Privattelegram
till Dagbladet.

Kjøbenhavn, idag.

Trans American Air Corporation der som bekjent har ansøkt Grønlands-styret om tillatelse til å oprette en flyverute Amerika—Skandinavia, via Grønland har møtte store vanskeligheter. Det meldes idag at amerikanerne nesten sikkert kan regne med et avslag. Grønlands-styret mener ikke at der i Grønland kan skapes en slik sikkerhet for rutens gjennemførelse at det vilde være forsvarlig å gi selskapet konsesjon. Den amerikanske dommer mr. Grimson uttaler idag at man dog enda har håp.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp

Telefoner: 12710, 14040 og 10884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

MIDDAGSAVISEN

9. APR. 1932

Knud Berlins bok.

Den danske professor Knud Berlin har som bekjent i disse dager utgitt en bok «Danmarks rett til Grønland» som har vakt stormende tilfredshet i Danmark, fordi Berlin, etter de danske avisers utsagn, helt videnskapelig plukker i stykker de norske påstander punkt for punkt, både de historiske påstander, Kieler standpunktet og okkupasjonsstandpunktet, og viser hvordan disse påstander savner enhver begrunnelse, ja er innbyrdes motstridende.

Og som med Grønland slik også med Island og Færøene, det har vært dansk land alt tilbake fra tidenes morgen.

Men noe merkelig skjer allikevel. I all rosende anmeldelse omtales likevel i et blad som «Jyllandsposten», det betydeligste danske blad utenfor København uforvarende såvel Grønland som Island og Færøene som en gang norske biland. Det er nytt, og i strid med offisiell dansk opfatning, som med Grønlandsminister Stauning i spissen hevder at de tre biland har tilhørt Danmark i mange hundre år. Altså aldri vært norske biland, aldri nor-

ske skatteland, aldri kolonisert fra Norge. Bilandene var danske land, da Norge skiltes fra Danmark i 1814. Professor Berlin kan derfor skrive at på dette punkt er det aldri blitt gjort Norge noen urett fra Danmarks side. Påstanden fra norsk side er konstruktive, sier Berlin, de har ingen grunn i historiske og statsrettslige forhold.

Det kan derfor virke forfriskende ulogisk på norske leseres å se anmeldelsen som omtaler Grønland, Island og Færøene som norske biland før 1814, stikk imot offisiell dansk opfatning og mot meningen og ånden i Berlins bok. En ikke liten innrømmelse, selv om den skulle være ufrivillige. Hvilket forresten ikke er så sikkert. Det er nemlig enkelte i Danmark som erkjenner i allfall den historiske sannhet om Grønland og Norge. Vi skal her bare minne om folkehøiskoleforstander Kristiansens foredrag og artikkel som nettop på historisk og næringsrettslig basis vil at Grønland skal deles, Danmark beholde Vest-Grønland, og Norge Øst-Grønland.

Bladets navn:

ARBEIDERBLADET

8. APR. 1932

Sannheten om Grønland.

IV.

Egede selv tilla kongens ordre av 17. november 1719 meget stor betydning, hvorfor han også optrykte den med fremtredende typografisk utstyr i sin «Relation angaaende Den Grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse» (Kjøbenhavn 1738), s. 22—23. Også det Bergenske Grønlands-kompani påberopte sig uttrykkelig denne ordre i sine senere ansøkninger til kongen. Utvilsomt styrket den Egede i hans strev for å få bergenserne til å tegne bidrag til hans foretagende. I en ansøkning til kongen, datert Bergen 4. juli 1720, skrev Egede at han hadde «omsider bracht det saa vitt, at endel Borgere her udj Staden hafver resloveret sig till med Deris kongl. Mayts. Naade og kraftige Assistance, at ville paataage sig dend grønlandske Strat-Davidsche Fart og Handell». Atte av «interessenterne» (aksjonærerne) innsendte en ansøkning til kongen, datert Bergen 4. juni 1720, med utgangspunkt i kongens ordre; de fremhevet at «Grønland schal befinnes at være Deres Ko. Majts. Land og af gamle Nordsche for-dum besatt og bebygget». De søkte om en militær garnison på

30 soldater «til Defension imod de wilde Folchis Overjling», monopol på handelen på Grønland, forbud mot andre nasjoners fart på Grønland m. m. Kongen forlangte 11. januar 1721 en betenkning om denne ansøkning hos politi- og kommersekollegiet, som svarte velvillig i en erklæring av 28. februar 1721. Mest betenklig fant kollegiet forbudet mot utlendingers fart «førend Eders kongl. Mayts. Undersatter virkelig harde taget Landet i Possession, og der hafde satt sig udi Defensions Stand, hvilcket, naar det er skeed, indstille vi al-lerunderdanigst, om Eders kongl. Mayt. allernaadigst skulle finde for got, Handelen paa een vis District alle fremmede Nationer at forbyde, saa fremt andre fremmede Puissancer icke skulle befinnes at have saa gyldige Præ-tensioner til Handelen paa det Stæd af Grønland, at det dennem ikke skulle kunde formeenes». Politi- og kommersekollegiet pekte her med full rett på et utenrikspolitisk spørsmål som måtte overveies. Det kan overhodet ikke med rette bebreides regjeringen at den lot projektet noie un-dersøke, men Egede, som brente efter å komme avsted, forsøg-

ke disse betenkigheter og blev utålmodig og fortvilet. Dette kommer tydelig frem i hans lidenskapelige skrivelser til kongen og misjonskollegiet av 16. januar 1721, hvori han søkte om kongelig utnevnelse («vocation») som misjonær med lønn av kongen, da kollegiet ikke skulde betale ham noe. Egede synes ikke å ha hatt rede på at stiftamtmannen og Bergens magistrat ennå ikke hadde avgitt den betenkning som kongen forlangte i 1719. Men regjeringen var opmerksom på forsømmelsen, og kongens daværende oversekretær, D. Wibe (senere statholder i Norge) purret myndighetene i Bergen ved en skrivelse av 18. januar 1721, hvori han minnet om kongens ordre om «een allerunderdanigst Relation»; «da som sligt endnu ikke er skeed, saa ville mand her ved fornemme, af hvad Aarsage deris for saa lang Tid anbefalede Relation saa-lenge er udebleven». Tonen er ganske skarp.

Stiftamtmannen og magistraten undskyldte sig i svarskrivelser av 18. februar 1721 til kongen og oversekretæren og oversendte en bekreftet utskrift av vidneutsagn på Bergens rådstue 8. februar og 28. oktober 1720, hvor foruten Egede selv flere skipper og styrmenn som hadde fart på Grønland, forklarte sig om tingdøtre for kongens

Majt. allernaadigste Behag, at lade udi Foraaret didsende 2de Skibe. Med det ene og største Skib schal henføres Presten Hr. Hans Egede, tillige med endehl andre Folch, sambt Proviant og Bygnings Materialer, med andet meere, som baade til deris Defension og Fiskeriet kunde behøfve, hvilchet Skib schal og blive lig-gende der i Landet Winteren ofver. Det andet Skib schal gaae langs Landet for at see, hvad dind allerhøyeste Gud wil for-unde Compagniet til at hielpe Werchet widere fort med». Refdal søkte på kompaniets vegne om monopol, forbud mot alle andres handel, tollfrihet og kongens autorisasjon av kompaniet. Først ved denne skrivelse og ved en skrivelse av 10. mars 1721 fra stiftamtmannen og magistraten i Bergen til kongen blev en helt utformet plan fremlagt. I sist-nevnte skrivelse er følgende uttalelse viktig: «— — naar de nogenledes haver erfaret Landets Tilstand, at Eders kongelige Majestet da ville have Naade for Compagniet og der effter aller-naadigst give dem de nødvendige og behøvende Privilegier.» Denne betraktnng var jo rimelig og for-nuftig; ekspedisjonen i 1721 måtte ha karakteren av en rekognosering, og først når det viste sig at en kolonisasjon var mulig, var tiden måtte forstås til en re-

vilegier for kompaniet. Men foretagendet fikk straks en slags kongelig autorisasjon. Ved misjonskollegiets skrivelse av 15. mars 1721 blev det meddelt Egede at kongen «havde Allernaadigst bevilged den af mig paadrevne Grønlandske Expedition, og at jeg med første havde at vente een Allernaadigst Vocation som Missionær at gaae over med Skibene til Grønland, og derved salarered mig med 300 Rixdaler aarlig, og desforuden 200 Rixdaler til min Udrustning». (Relationen s. 27; samme fremstilling finnes i Egedes skrevne «Relation og Journal», datert «Grønland 1722 Dend 18 Junij», i det norske riksarkiv.)

Egede blev således — som han selv kaller sig på titelbladet av den trykte «Relation» — «Kongelig Dansk Missionair udi Grønland», med lønn av statskassen, og fikk derved en autoritativ stilling. Egedes endelige utnevnelse blev først utstedt 4. juli 1721. Men også på en annen måte fikk foretagendet en mere offisiell karakter ved at kongen utstede «artikler» for kompaniets besiling av Grønland. I det danske riksarkiv finnes (som såkalt «indlæg» til kompaniets øktrol av 5. februar 1723) artikler for be-silingen, datert 30. april 1721, og en udatert betenkning om disse artikler. Førstnevnte kan visst-

30. april, i den senere trykte som 2. mai 1721, men ellers stemmer beretningene overens. Mannskapet og Egede selv som «Præses og Oberhofvet» avla troskapsed til *kongen og kompaniet*. —

nok ikke være nådd frem til Bergen før «Haabet» s avreise, men det synes som om et eksemplar må være sendt dit tidligere, ti Egede selv nevner uttrykkelig at disse artikler blev oplest for mannskapet i Bergen før avreisen (s. 27), ved den første gudsstjeneste i Grønland 31. august 1721 (s. 33): «Efter Prædiken bleve de allernaadigst medgivne Artikler oplæste, og enhver om sin Pligt og Skyldighed paamindet», likeledes 1. januar 1722 (s. 38: «Ny-Aars Dag 1722 blev efter Prædiken de medgivne Kongl. Artikler til enhvers Efterretning igien paa ny oplæste»).

Og så senere i 1722 (s. 51) nevnes de «medgivne Kongl. Allernaadigste Artikler». En ansøkning fra kompaniets direktører av 16. desember 1721 om konfirmasjon av artiklene kan dog vække tvil om riktigheten av Egedes fremstilling. Foretagendets offisielle karakter viser sig i hvert fall ved den høitidelige *edfestelse* som stiftamtmannen i Bergen foretok ombord i «Haabet» før avreisen. Det er her en liten uoverensstemmelse med hensyn til datoer; i Egedes foran nevnte skrevne «relation» av 1722 angis datoer som

genske Grønlandsompani 5. februar 1723, etter ansøkninger fra direktørerne av 16. desember 1721 og 25. august 1722 og betenkning fra politi- og kommersekollegiet av 11. januar 1723. Jeg skal i næste artikkel gjøre rede for de begunstigelser som kongen gav kompaniet, men må her først gjøre rede for et meget citert uttrykk i oktroien: «*det under Vort Rige Norge henhørende Land Grønland*». I konstitusjonskomiteens innstilling (s. 4 og 5) legges det megen vekt på dette uttrykk, og det har også flere historikere gjort, merkelig nok endog professor Koht («Det Grønland vi miste — og det vi ikke miste», s. 5). Castberg ser øiensynlig heri et viktig bevis for sin påstand (s. 5) at det i 1721 var «Norge alene, som gjenerhvervet den effektive suverenitet over Vestgrønland etter den anden kolonisation». Også i en avhandling i «Revue de droit international et de législation comparée» (1924, s. 254), citerte Castberg dette uttrykk. Dette er et sørgetlig eksempel på norsk sluskeri og ukyndighet. Uttrykket forekommer nemlig bare i *innledningen* til oktroien som referat av tankegangen i ansøkningen fra kompaniets direktører og fremtrer aldeles ikke som et uttrykk for kongens syn på Grønlands statsrettslige stilling. Forresten er det en teknisk unni-

ktig, ti ansøkningen fremholdt bare den historiske kjensgjerning at Grønland i eldre tid hadde hørt under Norge. Jeg må dokumentere riktigheten av denne min påstand ved citat av hele den sammenheng hvori uttrykket forekommer (etter bekreftet avskrift fra det danske riksarkiv av Norske Register 1723 til 1725.)

Octroy for det Bergenske Grønlandske Compagnie.

F. 4.

G. a. v. at eftersom os elskelig Jaen von der Lippe Senior, vores Commerce Assessor tillige med Magnus Schiøtte, Jens Fester og Jens Andersen Refdal, Borgere og Indvaanere i Vor Kjøbstad Bergen for Os allerunderdanigst have andraget, hvorledes de have foretaget sig at indrette et Compagnie for at lade det under vort Rige Norge henhørende Land Grønland, hvorhen Beseglingen i en rom Tid haver hvilet, og nesten ganske været efterladt, med enn Colonie besatte, til den Ende, at Commercien, som tilforne har været imellem Undersatterne i vort Rige Norge og forbemelte vort Land Grønlands Indbyggere igjen kunde komme til sin forrige Floor og Velstand, udi hvilket deris Forehavende de ved Guds naadige Bi stand saavit ere avancerede, at de til fornevnte Grønland have hensendt nogle Skibe, og at endeel af deris antagne Folk have faaet en fast Foed derpaa Landet, sambt have gjort en Begyndelse med at træfque med Landets Indvaanere, thi have vi efter forbemelte Interessenters til Os indkomne allerunderdanigste Ansøgning og Be giering, fornemmeligen i Henseende til Cu's Åre og den christelige Religions Forvaret, og deres i i et for

den imellem vort Rige Norge og oft bemelte vort Land Grønland forhen værende Commerce udi en god Stand og i saa Maader befodre vore kiere og troe Undersatteres Gavn og Fordeel, allernaadigst bevilget og givet, som vi og hermed allernaadigst bevilge og give de udi dette kongelige octroyerede Bergenske Grønlandske Compagnie nu værende og efterkommende Interessenter, efterfølgende Octroy og Friheds Articler» o.s.v.

d. 11. Aug. A:o 1722», og forfattet av byfoged N. Bagge, som senere selv blev en av direktørene. Dette aktstykke finnes i det norske riksarkiv (Kancelliet, realistisk ordnede avdeling, pakken «Finmarken og Grønland»), og de norske sakkyndige kjerner det, — men mon de akter å fremlegge det i Haag? Professor Knud Berlin synes ikke å ha kjent det, men han oplyser («Danmarks rett til Grønland», s. 84), at Egede selv i 1728 undertegnet en skrivelse: «Af dend Kongl. Danske Colonie udj Grønland d. 9. Juli 1728». Med «dansk» menes ikke hørende til «kongeriket Danmark», men hørende under den «danske krone», helstaten Danmark-Norge. Disse vidnesbyrd fra dem som foretok Grønlands annen kolonisering, gjør det overflødig å gå nærmere inn på spørsmålet om Norges statsrettslige stilling under eneveldet 1660—1814. Da jeg anser helstats teorien som den eneste holdbare, finner jeg det imidlertid allerede av den grunn utelukket at Norge i 1721 kan betraktes som en suveren stat som kunde erhverve kolonier. I næste artikkel skal jeg vise hvilke offer det egentlige Danmark måtte gjøre for den nye koloni.

JOHAN SCHARFFENECK.

NORGES
ALDSTE OG
STØRSTE

HEROLDENS ANNONCEBUREAU

STORTINGSPLASS 7 · OSLO

Trykte saker!

Dr. M. H. Óg president Benedikt Þráinsson,
Reykjavík, Ísland.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DEN 17de MAI

2. MAJ 1932

Noregs rett og interesser paa Aust-Grønland.

Etter den kjennskapen vi har til dei norske og dei danske argumenta i Grønlandstvistemalet som den faste domstolen for millomfolkeleg rettsrøkt i Haag skal fella dom i, har Noreg god von um aa vinna saka. At den namnfræge franske folkerettseksperten professor Gilbert-Charles Gidel har teke paa seg aa vera norsk advokat jamsides Arne Sunde, stadfester dette synet. Han kjenner Grønlands-saka ut og inn, og har dessutan ført ei rekke saker for same domstolen der han no skal slaa eit slag for Noregs rett.

Den norske regjeringa har teke eit klokt steg med denne tilsetjinga, som alt har skapt stor nervøsitet i Danmark. Danskane vil no freista faa tak i ein engelsk folkerettsekspert til motvekt mot professor Gidell.

Utan umsyn til parti er folk utover landet glade for det regjeringa til dessa har gjort til aa tryggja Noregs interesser paa Grønland. Vi vonar regjeringa heretter som hittil maa faa ha initiativet og ansvaret i denne saka. Og at stortinget legg godviljen til med haudsynste loyvingar.

Heroldens Annoncebureau A/S

A�deling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

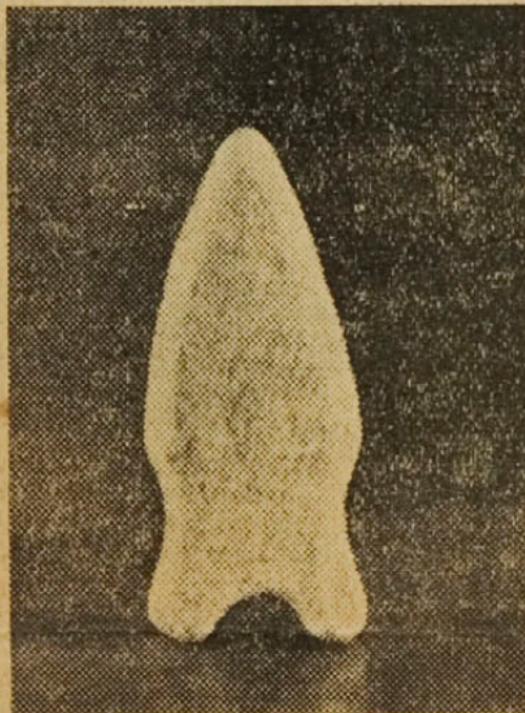
Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

6. MAJ 1932

Stenalderfunn på Grønland.

Stenøksen, sjømannen fant.

Den ovenfor avbildede stenøks er funnet på Grønland av en sjømann. Han bragte den med sig hjem og solgte den senere til en herboende forretningmann.

Øksen er et meget pent eksemplar av en såkalt skafthulløks, som imidlertid er brukket og senere blitt omgjort til almindelig stenøks. Den er temmelig sikkert sine 3000 år gammel, idet den sannsynligvis skriver seg fra den eldre stenalder. Funnet blev gjort like ute ved kysten.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avtalen for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884
Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: **AFTENPOSTEN**

6. MAJ 1932

Lauge Koch retter grove beskyldninger mot den norske trådløse stasjon på Jan Mayen.

Den stjeler danske telegrammer og sender dem til Oslo.

Norske autoriteter tilbakeviser bestemt beskyldningene.

Ifølge en meddelelse fra Kjøbenhavn har dr. Lauge Koch uttalt til Ekstrabladet at den norske radiostasjon på Jan Mayen snapper op de codetelegrammer som sendes til Danmark fra danske videnskapsmenn, som har overvintret på Øst-Grønland. Telegrammene blev hevet Lauge Koch — videresendt fra Jan Mayen til Oslo, hvor de oversettes.

Norsk Telegrambyrå har forelagt denne meddelelse for telegrafdirektør Engset. Telegrafdirektøren svarte at han ikke kjente noget til de danske beskyldningene, men at han vilde la saken undersøke.

Aftenposten har forelagt Lauge Kochs beskyldninger for Meteorologisk Instituttets chef, direktør Hesselberg der kategorisk dementerer meddelelsen.

— Jeg kjenner intet til at noe sådant skulde ha foregått, sier han. Det er første gang jeg hører derom, og jeg står helt uforstående overfor dette. Det sier sig selv at der aldri har været gitt stasjonens folk nogen ordre om å optrede som av Lauge Koch antydet.

Dosent Hoel betegner beskyldningen mot stasjonen på Jan Mayen som løs. — Jeg kan ikke forstå hvem de stjålne telegrammer i tilfelle skulde være sendt til i Oslo, sier han. Sannsynligvis er disse beskyldningene av samme gehalt som de mange andre beskyldningene Lauge Koch har fremsatt mot nordmennene, og som vi etterhånden er blitt vant til. Vi kan ikke lenger ta dem alverlig.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

OSLO AFTENAVIS

4. MAJ 1932

Nidhogg graver

Det er i sannhet nogen merkverdige artikler dr. Johan Scharffenberg offentliggjør om Grønland, og de gode danske menn som til å begynne med tok mot denne uventede hjelp fra Norge med undrende takknemmelighet, later til å ha funnet det mest formålstjenlig å innstille enhver omtale av den danske prosedyre i Oslo. Scharffenberg som jo er logisk som en kulesprøte, avfyrer imidlertid regelmessig sine sannheter. Nu er det Grønlands profet som skal gjøres til danske, til tross for at Egede, inntil han hadde nådd den modne alder av femti år, bare hadde oppholdt sig halvannet år i Danmark.

Selv „Arbeiderbladet“ har på sin side ansett det for heldig å åpne sine spalter for et mer norsk syn på Grønlandssaken. Kanskje henger det sammen med at man har grunn til å tro at det Scharffenbergske syn ikke kommer til å seire i Haag. Men den som ikke gir sig, er Schharffenberg. Igår skriver han: „Denne mangel på begripelse er av den slags som selv gudene forgjeves kjemper mot, og derfor skal jeg ikke gjøre det.“ Som man ser, ophøier Scharffenberg sig i gudestanden og trekker med guddommelig resignasjon på skuldrene.

Hvad slags gud Scharffenberg er i vårt nordiske Valhall, lar sig vanskelig si. Den mytedannende fantasi nådde hos våre forfedre aldri så langt som til typen Scharffenberg. Men vi husker i allfall allesammen ormen Nidhogg som ligger og graver og graver ved roten av Ygdrasil. Hvorfor Nidhogg lå der og grov, blev egentlig aldri klart. Men det var vel dens natur. Ganske som det er Scharffenbergs natur å være Scharffenberg.

Heroldens Annoncebureau A/S

**Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884**

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

TIDENS TEGN

4. MAJ 1932

304 mann med Thor- landsekspedisjonen til Grønland.

Alesund, 3. mai.

Thorlandekspedisjonen går fra Alesund imorgen middag til fiskefeltet ved Grønland. Foruten morderskibet Thorland deltar flere fiskedampsbib og hvalbåter i ekspedisjonen. Tilsammen er påmønstret 304 mann.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: **OSLO AFTENAVIS**

2. MAJ 1932

Advokat Arne Sunde har studert rettsappa- ralet i Haag.

**Grønlandsprosedyren vil
ta to uker.**

Advokat Arne Sunde kom idag tilbake fra utlandet etter en fjorten dagers studietur i forbindelse med Grønlandssaken.

— Jeg var først i Paris, forteller advokaten, og traff professor Gidel som regjeringen nu har engagert som Norges annen advokat i Haag. Det er en overmåte dyktig og sympatisk jurist som har ført flere saker ved den faste domstol for mellemfolkelig rettspleie.

— Var De innom Haag på veien?

— Ja, jeg fulgte domstolens arbeide i en sak mellom Frankrike og Schweiz om de såkalte fri-soner i Øvre-Schlesien. Det er en gengangersak som prosederes for den gamle rett, hvor assessor Beich-

mann representerer Norge. Grønlandssaken skal prosederes for den nye rett som ble utnevnt i 1930, men fremgangsmåten er jo den samme.

— Blir det ikke vanskelig når De og Gidel skal snakke fransk og den danske advokat prosedere på engelsk?

— Nei, det volder ingen vanskelighet. Begge sprog er offisielle, og hver halvtime avbrytes foredraget for at vedkommende avsnitt kan bli oversatt.

— Hvor lenge kommer De til å tale?

— Vi antar at innleggene tar to uker.

Heroldens Annoncebureau A/S

**Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884**

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: TIDENS TEGN

7. MAJ 1932

Den 17. mai i Øst-Grønlands tegn.

Grønlands-optog gjennem gatene.

En storstilet innsamling igangsættes. — 15,000 kr. allerede innkommet.

Fra interesserte kretser erfarer vi at man akter å slå et slag for Grønlandssaken den 17. mai. En større komite arbeider i disse dager med å utforme planen. Det er meningen å få istand en stor bilkortege som skal vise forskjellige scenerier fra nordmenns liv i de arktiske egne. Dette optog skal dra gjennem byens centrale deler etter at barnetoget er gått. Det blir høist originalt og vil by på store overraskelser, som publikum sikkert vil lønne ved å ofre i bøssene, som byens smukke unge damer skal sørge for blir fylt.

På forskjellige steder i byen skal der også reises nogen ekte fangsthytter fra Eirik den Raudes land, som man mot en liten entre vil få anledning til å se.

Som man vil forstå gjelder det å skaffe en del penger til vårt arbeide på Øst-Grønland. Det er dobbelt nødvendig i denne tid, da man ikke kan gå til staten og be om bevilgninger. De innkomne midler skal anvendes først og fremst til videnkapelige ekspedisjoner og forøvrig til praktisk kolonisasjonsarbeide i vår nye koloni.

Samtidig med det store Grønlandsslagen som skal finne sted den 17. mai og som sikkert vil få en enstemmig tilslutning fra alle gode nordmenn, foretas der en innsamling i det stille blandt byens rikfolk. Den har allerede innbragt 15.000 kroner. En god begynnelse.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

7. MAJ 1932

Lauge Kochs uttalelser er «oplagt sludder».

Sier bestyreren av stasjonen
på Jan Mayen.

Tromsø, 6. mai.

Bestyreren på Jan Mayen dementerer Lauge Kochs uttalelser som oplagt sludder og meddeler at Bergen radio kan bekrefte at det ikke er sendt nogen danske telegrammer. Det kan tenkes, sier bestyreren, at danskene selv har lyttet på de norske telegrammer som er utvekslet mellom Øst-Grønland og Norge, og muligens har ment at det var danske telegrammer som passerte.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

7. MAJ 1932

Den desperate dr. Koch.

Grønlandssaken synes å ha ført den danske dr. Lauge Koch ut i desperasjon. Hans siste beskyldning mot Norge går som meddet ut på at våre telegrafister på Jan Mayen har stjålet danske code-telegrammer og videresendt dem til Oslo.

Denne beskyldning er så konkret, at det må kunne statueres et eksempel.

Er beskyldningen riktig, så er Norge ikke tjent med at saken går upåtalt hen for vedkommende funksjonærer eller andre impliserte. Og er beskyldningen løgn, hvilket alt tyder på at den er, så kan Danmark ikke være tjent med at dr. Koch får gå løs omkring og prostituere det offisielle Danmarks moral.

Dr. Lauge Koch bør derfor trekkes til ansvar med de rettsmidler man råder over. Riktignok ligger landene i process, og Danmark finner det kanskje påkrevet å arbeide opinionen med agitasjon mot Norge, men der bør være grenser for uvederheftighet også.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: **AFTENPOSTEN**

7. MAJ 1932

Øst-Grønland flyttes til Oslo.

Et morsomt innslag i 17. mai-programmet.

17. mai vil år få et nytt innslag i programmet. En rekke interesserte med fra skuespiller Drangsholt og fangstmannen Gisvold i spissen vil arrangere en stor bilkortesje etter barnetoget. På lastebilene som skal brukes vil det bli fremstillet billede fra Øst-Grønland, hvor nordmennene har sitt virke. I en rekke andre biler vil byens unge damer samle inn penger til vårt arbeide på Grønland. Pengene har man bl. a. tenkt å anvende til anskaffelse av en radio-stasjon for polar-året 1932—33. Som bekjent laget danskene for et par år siden en avisinnsamling til en radio-stasjon, og en del penger kom inn, men ikke i forhold til den interesse som det hevdet Grønland omfattes med av danskene. På en dag som 17. mai gjør man regning på at pengene vil strømme inn, og en sak som denne vil sikkert alle være med på å yde til.

Rundt om på forskjellige steder i byen skal det settes opp fangsthytter, telter o. s. v. for å vise våre fangstmenns liv på Grønland. Det kan nevnes at nogen få privatmenn i disse dager har gitt 15,000 kroner til Grønlandsarbeidet, og man har håb om flere bidrag.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DAGBLADET

7. MAJ 1932

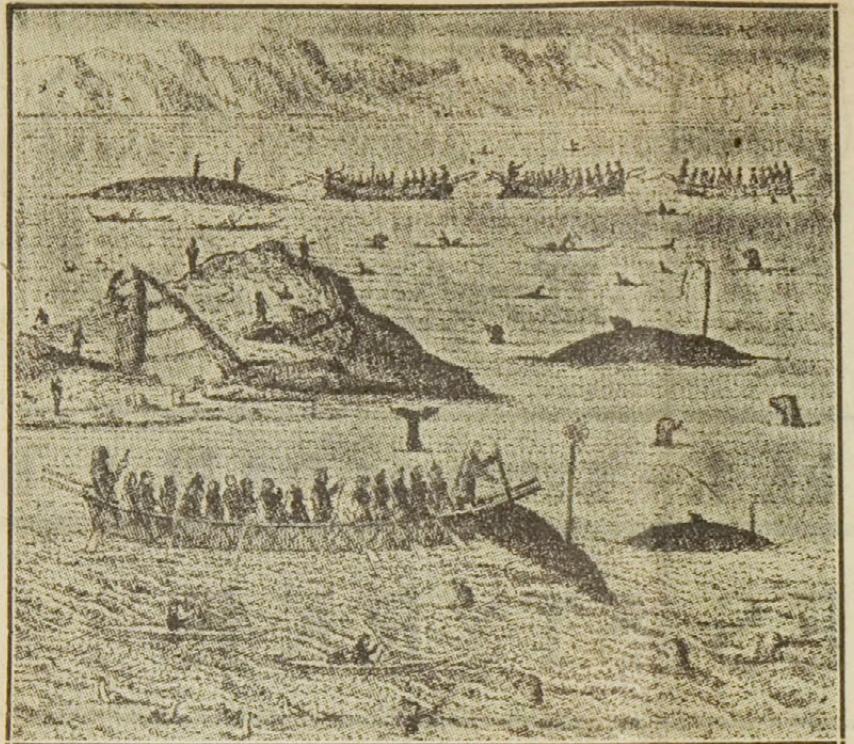
Fuglefjell og og fangsthytter fra Eirik Raudes land

Til Oslo 17. mai.

Den 17. mai er det meningen å slå et stort slag for Grønlands-saken. Der er nu nedsatt en hovedkomité med fru skuespiller Drangsholt og fangstmannen Gisvold i spissen som skal arrangere en stor bilkortesje gjennem byen umiddelbart etter barnetoget. På bilene vil man trylle frem en rekke bilder fra Eirik Raudes land, med fuglefjell, fangsthytter o. s. v. En rekke andre biler skal bemannes med unge Oslo-damer som skal samle inn penger for det videnskapelige arbeid på Grønland.

Ved siden av bilkortesjen er det også meningen å sette opp tre fangsthytter, nøyaktig som man har dem i Eirik Raudes land, på forskjellige steder i byen, antagelig på Abelhaugen, muligens i Bjerkelunden og selvfølgelig på Grønland.

Ved siden av denne store offentlige innsamling vil der også bli arrangert en mer privat ved siden av. Den er forsåvidt allerede satt i gang. To personer som man har rettet henvendelse til har tegnet bidrag på 10 000 og 5 000 kroner. Hvis det blir dårlig vær 17. mai, vil bilkortesjen bli arrangert senere, eventuelt 7. juni.

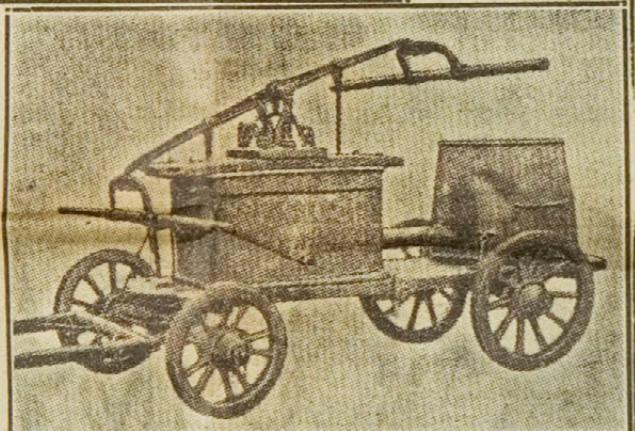

romansk sel- og hvalfangst.
Del av kobberstilk i Hans Egedes
«Det gamle Grønlands Nye Perlu-
stration». 1741.

Et nytt bind av Aschehougs store Norgeshistorie er kommet, Sverre Steens om tiden 1720-1770. Det er, som forfatteren sier, ingen dramatisk epoke, tidsrummet mangler en sammenhengende kjede av begivenheter som binder årene sammen til et episk hele. Det er ikke store begivenheter av den art som fanger massenes interesse og som setter tydelig skille i historien. Men disse 50 år er allikevel fulle av liv, broket, mangfoldig skiftende. I dette korte tidsrum stiger frem mangt av det som blev grunnlaget for en rik og skjebnesvanger utvikling senere. Uten store faktor, uten krig og revolusjon blev meget gammel skjøvet bort og gjemt, meget nytt satt i stedet. Og gjennem mangfoldigheten kan vi følge en bred, samlende linje.

Økonomisk var årene en tydelig fremgangstid for Norge. De gamle næringssveier tok sig opp, blev modernisert, nye nærlinger kom til. Samtidig førte utviklingen til at der opstod en underklasse i by og på land, et økant antall lønnsarbeidere. Der blev en sterke sosial differensiering enn der ikke vært.

Samtidig skaptes der i denne tid en økonomiskhet som komplisert sig

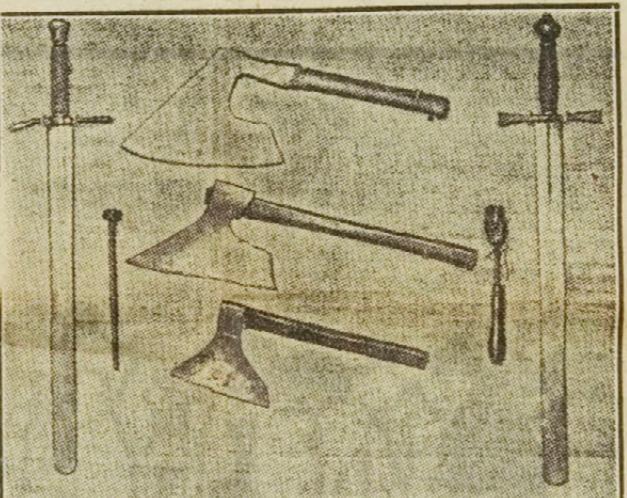

Til venstre en brandsprøyte Christia 1765, i sin tid et teknisk vidunder og en stolt nyerhvervelse. Til høyre: Skarprettredskaper, bruk i Norge antagelig fra det 17. århundre og delvis helt frem til 1875. I midten skarpretterskjer, ytterst skar prettersverd, i mellom brennemerke jern.

Egedes misjonsiver fløt sammen, og resultatet blev stiftelsen av et grønlandsk kompani med sete i Bergen i 1720. I mai neste år drog ekspedisjonen vestover, som et helt privat Ber-

gens-tiltak, fordi brennevinshandelen var en av de importanterste her i staden». På grunn av den høye toll blev nesten alt brennevin smuglet inn til uthavnene. Derfra blev fatene ført til byen i fôringssbåter dekket av skinn og fisk eller nedsenket i sjøen og slept etter båtene (vår egen smugler i hukommelse).

Et Menstad-slag

Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

FOR 200 ÅR SIDEN — OG NU

*Spredte trekk fra den
nye Norgeshistorie.*

Finanskrisen og tollgalskapen i 1720. Gamle og nye smuglermetoder. — Menstad-slag på Holbergs tid. — Da bøddelen var kirurg og Grønlands-monopolet blev til.

bøddelen, han stod forresten utenfor samfundet. Hans gjerning var omgitt av uhygge når han drog i vei med sitt sverd eller sin øks, sin pisk og sitt brennejern, da luktet folk død og blod. En slik mann kunde bare brukes til det som uehederlig var, til å flå hunder og selvdøde dyr, til å fjerne søppel, til å være nattmann ... Jo mer uvitende folk var, desto reddere var de for bøddelen. Han stod i pakt med den onde.

Bøddelens intime kjennskap til døden og mørkets makter kom ham allikevel til nytte. Han som på embets vegne hadde kakstrøket en stakkars synder, brennemerket tyvens rygg, satt pineskrue på hans hånd eller fot, han hadde også, når forretningen var slutt, smurt salve på sårene, satt et lemm i ledd, spjelket et ben. Han hadde optrådt som læge. Og det mysteriøse skjær som omgav bøddelen, det passet på mange vis med folks syn på sykdom. Det var i allfall sikkert nok at bøddelen ikke sjeldent blev tilkalt som læge i stedet for kirurgen. Han var billigere og mange sa han var flinkere.

Sjørøverslavenes viser.

I dette århundre var det også at sjørøverstane ved Middelhavet herjet

verst. Alle norske skip måtte betale avgift, og sjøfolkene som ble fanget, ble i landet til løsepengene var betalt, de satt som panter for en tvungen ferdselsskatt. Taksten for en skipper var 2500 daler, for en styrmann 1600 daler og for en matros 600. Når de utløste kom hjem, skrev de merkelige viser om sine eventyr og solgte dem på gatene. Steen citerer et par vers:

«Og ingen kan tenke og ingen kan tro hvor ondt at en sjømann kan lide. Han har hverken natt eller dag noen ro for alle sjøfarlige kvide,
for banker og skjær
for storm og uvær,
for tyrkiske sjørøvere tillike».

Og om forholdene hos tyrken fortelles det, uten at man kan si det er noen historisk pålitelig beretning:

«Der måtte vi gange som hester for plog og lide både angst og mølle. Skjønt nøkne vi vare, med svøper de oss slog av heten vansmektet vi ginge fra morgenens blid til aftenens tid at trelle til slavisk arbeide».

Sjømannsvisen er sig selv lik til alle tider, sorrigfull, remodig og romantisk og med en besnærende egenartet metrikk.

Linkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

lende linje.

Økonomisk var årene en tydlig fremgangstid for Norge. De gamle næringsveier tok sig opp, ble modernisert, nye næringer kom til. Samtidig førte utviklingen til at der opstod en underklasse i by og på land, et øket antall lønnsarbeidere. Der blev en sterkere sosial differensiering enn der ikke vært.

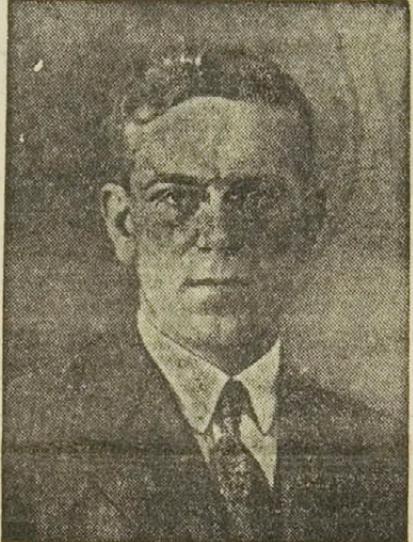
Samtidig skaptes der i denne tid en sterk selvbevissthet som forplantet sig langt utover kretsen av økonomisk selvständige bønder. Og på denne tid, da Norge administrativt var gått op i helstaten, mistet bøndenes voksende selvbevissthet med en nasjonal historisk-romantisk bevegelse innen borger-skapskapet. Resultatet var at Norge krevde plass og rett i staten. Regjeringen ble skremt. Den merket at helstaten hadde slått en sprekk. Norge var noe for seg selv.

Intet nytt under solen.

Hovedvekten i boken synes også etter et raskt gjennemsyn å ligge på fremstillingen av den økonomiske utvikling, og man har ikke lest lenge før man treffer på begivenheter og problemer som høres kjente og aktuelle ut. F. eks. skildringen av den store finanskrisen i 1720, av hvordan de store europeiske handelshus går overende og drar bankene med. «Det viste sig at de svære verdier man hadde operert med, ikke var verdier, men bare tall. Aksjekursene sank fra fantastiske hølder til henimot null». Men ikke en historiker av år 2132 vil komme til å behandle Kreuger-krisen i noenlunde samme ordelag? Og tyder ikke følgende passus i samme avsnitt på at det gamle ord om intet nytt under solen medfører adskillig sannhet: «Der til kom at hvert land prøvde å håndbeve strengere og strengere den mercantilistiske handels prinsipper, innrette sig på selvhjelp støttet til koloniene (Beaverbrook!), stenge sig av fra andre land med høye tollmurer og ved nye lover hjelpe den nasjonale skibsfart».

fatet, fordi brennevinshandelen var «en av de最重要estene her i staden». På grunn av den høye toll blev nesten alt brennevin smuglet inn til uthavnene. Derfra blev fatene ført til byen i fôringsbåter dekket av skinn og fisk eller nedsenket i sjøen og slept etter båten» (vår egen smuglertids «zeppelinere» salig ihukommelse).

gens-tiltak.

Sverre Steen.

Et Menstad-slag for 200 år siden.

Streik og optøyer er heller ikke noen nymotens oppfinnelse som enkelte synes å mene, det vidner beretningen om tumultene ved Kongsberg Sølvverk i 1730 om. Driftsresultatene var meget slette (akkurat som nu!), en kommisjon blev nedsatt (man skulle tro det var bondepartiregjering dengang også), og etter forslag fra kommisjonen blev arbeidstokken innskrenket og lønnen nedsatt. Arbeiderne klaged til myndighetene. Flere «oprørere» ble dømt, men så gjorde bergfolkene oprør og i mai 1730 fant der sted det rene Menstadslag på Kongsberg. Biskop Deichman, som beskjeftiget sig mer med verdslige enn med geistlige sysler, hadde også med sølvverket å gjøre; han rekryerte militær og satt selv som øverste feltherre på Kongsberg en ukes tid.

Grønlands-sak i 1721.

Av adskillig aktuell interesse er også Sverre Steens beretning om den nye kolonisasjon på Grønland som Egede organiserte i 1721. Ingen kan tvile på hans varme religiøsitet og hans høye idealitet, skriver Steen om Egede. Men han var også en praktisk mann, og det var bergenserne som han ønsket støtte hos, i ennu høyere grad. Borgerne ville ikke gi penger til en uproduktiv hedingsemisjon. Derimot innså de fullt vel det fordelaktige i en kombinasjon av handel og misjon. Det var sannsynlig at en slik handel ville bli riukere veisignet enn en almindelig handel som bare hadde verdslig vinning til formål. Bergens handelsråd og

Det gikk imidlertid smått både med omvendelsen og handelen til å begynne med, og inntil utgangen av 1722 hadde kompaniet hatt en samlet inntekt på 600 riksdaler og en utgift på 14,000. Kompaniet måtte derfor få visse privilegier, monopol på handelen, og fikk lov av kongen til å starte et pengelotteri på 100,000 lodder à 1 daler. Direktørene i Bergen hadde foreslått at hver mann i de to land skulle tilplikttes å kjøpe et lodd, men forslaget ble avvist.

Den frivillige spillelyst viste sig å være liten, bare 23,000 lodder blev kjøpt. Mange kjøpere hadde forsynt gjenparten av loddet med et fromt ord-tak for å styrke spillelykken. «Gud velsigne bondestanden» skrev en og vant 100 daler. «Herre, på ditt ord utkastes garnet» skrev en annen og trakk 10 daler i land. Det var bare den hake ved det, at gevinstene aldri ble utbetalt, for lotteripengene var brukt like fort som de kom inn. For å agitere for salget, hadde direktørene også bragt to eskimoer til København som levende lotterireklame. Eskimoene rodde omkring på kanalene i kajakk, kastet harpun og snakket uforståelig, men kjøpelysten steg lite, og direktørene skrev til kongen, at folks fromhet var et noe svakt grunnlag å bygge en koloni på. Kongen gav så selskapet en indirekte statsstøtte på 50,000 riksdaler, men det kunde ikke redde det, og kompaniet opgav sin virksomhet i 1727. Siden overtok staten å opprettholde forbindelsen med kolonien og Grønlands-handelen gikk over fra Bergen til København.

Da kirurgene var håndverkere.

Også fra skildringen av folkets daglige liv inneholder dette bind mange interessante trekk.

Vi får således under behandlingen av de hygieniske forhold vite at kampeh om vaksinasjonsprinsippet ikke er av ny dato. Man drev i midten av det 18. århundre på med den såkalte «inoculation», d. v. s. man innpodet basiller fra folk med et lett koppetilfelle på andre for å gjøre dem immune. Der stod megen strid om denne nye metode, en forløper for vaksinasjonen; lægene satte sig skeptisk, da midlet oprinnelig var et folkelig lægeråd, og mange

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

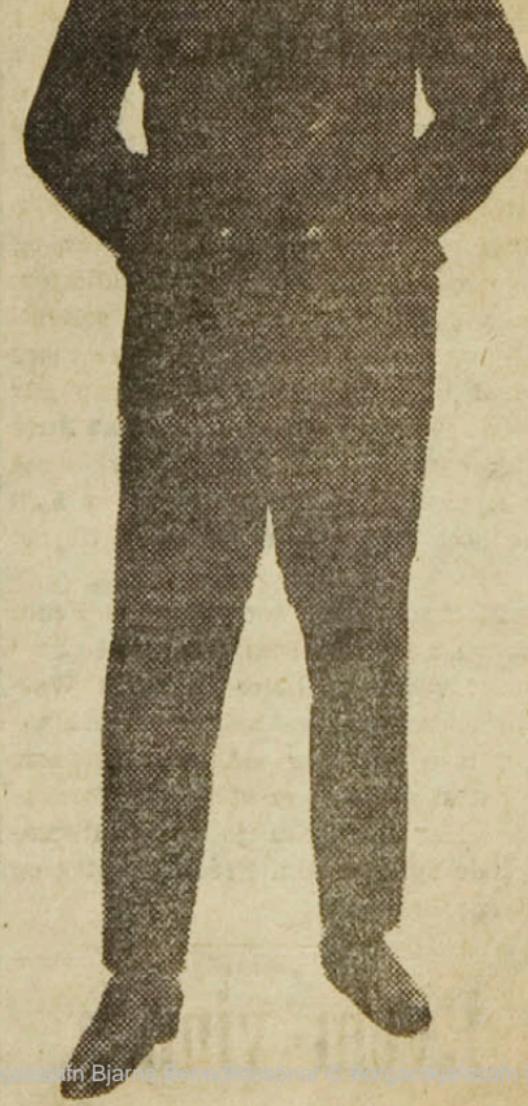
Bladets navn: **OSLO AFTENAVIS**

7. MAJ 1932

LAUGE.

Ja, den Lauge! Nu har han og hans venner sittet og snappet op norske telegrammer om vær og vind og fangstforhold på Grønland, og så har de funnet ut at disse telegrammene om vær og vind og fangstforhold har en forbausende likhet med de danske om samme emner. Altså må nordmennene stjæle danske code-telegrammer. Lauge Koch er jo en mester i trådløs vrøvl. Vi husker alle da han påstod at nordmennene ikke vilde ekspedere hans telegrammer, og hvordan den gode Lauge lusket stille vekk med halen mellem benene da sannheten kom op.

Ved første øiekast virker Lauge som et mannfolk. Ja, han har selve filmelskerens staute skikkelse, slanke eleganse og tennende blikk. Sikkert gjør han lykke blandt damene i København. Vi har alltid synes at nettet op som Lauge må Erlend i „Kristin Lavransdatter“ ha sett ut. Vi tilstår åpent at vi har sympati for denne slarvete dansken. Og vi tar ikke hans prat så høitidelig. Men der må jo være grenser for alt. Danskene selv må forstå, at så dum som de tror at verden er, er den nu allikevel ikke. Eller arbeider de ut fra det latinske ordet: „Calumniare audacter, semper aliquid adhaeret“, „baktal dristig og flittig, der er alltid noget som blir hengende igjen“. Men kanskje kunde det ende med at det blev på danskene selv at det i dette tilfelle blev hengende igjen.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

OSLO AFTENAVIS

Bladets navn:

6. MAJ 1932

Lauge Kochs nye krum-spring.

Beskyldninger mot nordmennene for å snappe op danske code-telegrammer fra Grønland.

Dosent Hoel gir Lauge Koch svar på tiltale.

Kjøbenhavn idag (PRIVAT)

„Ekstrabladet“ bragte igår en stor artikkel med den 3-spalteoverskrift „Norge opsnapper danske code-telegrammer“. Artiklen var et intervju med dr. Lauge Koch om arbeidet på overvintringsstasjonene, som både jakemessig og videnskapelig var gått godt. Lauge Koch har praktisk talt daglig mottatt lange rapporter fra Grønland, så han har kunnet følge arbeidets fremgang og stadig hatt hånd i hanke med det. Derefter heter det i nøyaktig citat: „Det er dog etterhånden grenser for hvad vi betror til den trådløse, for det er blitt rapportert til mig at man har hørt den norske radiostasjon på Jan Mayen videresende til Oslo nogen av våre telegrammer, skjønt de av rent praktiske grunner er avfattet i code og kun vedkommer avsender og mottager. Telegrammene har ikke inneholdt noget som nordmennene kan ha egentlig utbytte av og vår code er kanskje ikke mere utspekulert enn at den kan løses, men det er i hvertfall ikke helt almindelig at radiostasjoner gir sig av med å opsnappe og videresende telegrammer til andre enn adressaten.“

„Ekstrabladet“ tilfører så for egen regning: „Såvidt dr. Lauge Koch. Men det kan være grunn til å tilføre at den norske radiostasjon på Jan Mayen er et statsforetagende, en offisielt brukt telegrafstasjon, og det gjør unektelig den illegitime opsnappelse av de danske videnskapsmanns rapporter til deres sjef ennu alvorligere.“

For å være sikker på at der ikke forelå nogen misforståelse har Deres korrespondent talt med dr. Lauge Koch, som bekrefter uttalen og intet har å innvende mot „Ekstrabladet“'s fremstilling. Det må dog tilføres at de kjøbenhavnske morgenaviser for idag, som omfatter saken, alle gjør det i den mest rolige tone.

C. J. Sast.

nest rolige tone.

C. J. Sast.

„Oslo Aftenavis“ har spurt dosent Hoel om det kan tenkes at der er nogen her i landet som har slik interesse for de danske telegrammer at de er villige til å begå ulovligheter for å få tak i dem.

— Det kan jeg ikke tenke mig, svarer dosenten. Telegrammene er vel fangstberetninger og meddelelser om hvad ekspedisjonen trenger etc., og det har ingen interesse for nordmennene.

Lauge Koch har jo nu holdt på med sine angrep i mange år og er blitt ganske monoman på dette felt. I 1929 gikk hans beskyldninger ut på noget annet, den gang påstod han at den norske ekspedisjon ikke vilde svare på hans anrop og at radiostasjonen i Myggbukta ikke vilde befordre danskenes telegrammer. Undersøkelsene viste at beskyldningene var ugrundet, der var sendt en rekke telegrammer for danskene, skjønt nordmennene ikke hadde nogen forpliktelse til det.

Meteorologisk Institutt har nu sendt et telegram til Jan Mayen med forespørsel om der er sendt nogen danske telegrammer til Oslo.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: **N. H. & SJØFARTSTIDENDE**

7. MAJ 1932

*17. mai i Grønlands
tegn.*

Arktisk dyreliv i gatene

*og fangsthytter på
Abelhaugen.*

Grønlands-spørsmålet er som bekjent ikke bare norske næringssinteresser i det 50,000 kvadratkilometer store område som kalles Eirik Raudes Land, der er også andre sider av saken; de videnskapsmenn som etterhvert sendes over har et rikt materiale å tilrettelegge. Men alt koster penger. I disse dager nedsettes en stor komite, som for alvor skal slå et slag for den private finansiering av det forskningsarbeide m. v., som er satt igang. Fra privatmenn er allerede sikret store enkelthidrag, men 17. mai vil enhver få anledning til å yde sin skjerv. Umiddelbart etter barnetoget er det meningen å kjøre ti lastebiler kamuflert som grønlandske situasjoner, fugleliv, isbjørn og andre arktiske dyr utlånt fra Tøien. Etterpå kjøres innsamlingsbiler og en herskare av ungdom vil hjemmøke alle glade menneskers samlingssteder den dag og selge merker eller tegne kontantbidrag. Rundt om i byen opstilles noen fangsthytter, bl. a. en på Abelhaugen, hvor publikum mot entre kan se livet som det leveres av dem der for år og dag driver fangstmannens slitsomme virke.

I år står man foran ennu sterkere virksomhet derborte, og Arktisk Næringsdrift, som danskene antyder er et dårligstillet selskap er etter siste års virksomhet gjeldfritt. Det sender i år 20 overvintrer med flere hus og effektive kommunikasjoner. Her til kommer flere ekspedisjoner med videnskapsmenn ombord foruten en spesiell videnskapelig ekspedisjon.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

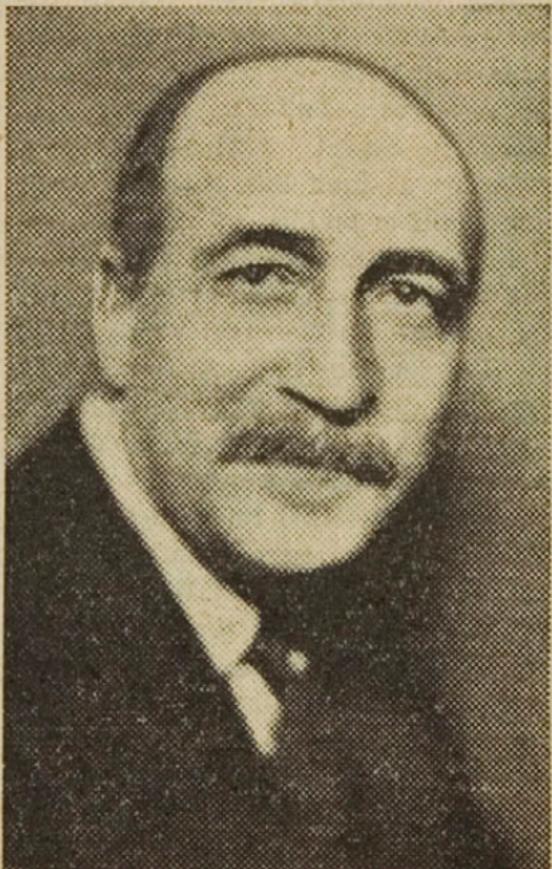
Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

4. MAJ 1932

Norges nye Grønlandsadvokat.

Professor Gilbert Charles Gidel,

Paris

Einkaskjalasafn Bjarna Þenckissónar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

MORGENBLADET

7. MAJ 1932

Grønlandsinn- samling 17. mai.

Bilkortesje, fangsthytter,
panoramaer og tablåer.

På advokat Kr. Fr. Brøggers kontor blev representanter for hovedstadspressen igår innviet i en plan som skal realiseres den syttende mai år. Planen, hvis far er fangstmannen Gisvold, den samme som vant premie i borddekningskonkurransen i Håndverkeren for nogen uker siden, går ut på at man ved et storstilet arrangement skal søke å skaffe de nødvendige midler til fortsettelse og utvidelse av det videnskabelige arbeide i arktisk farvann — med særlig sikte på Østgrønland. Likeledes skal polaråret tilgodesees. Til den ende vil der bli arrangert en bilkortésje som skal dra gjennem byens gater umiddelbart etter barnetoget. Først skal der komme en rekke av lastebiler med panoramaer og tablåer for å vise trekk av folkeliv og dyreliv på Grønland, så en enda lengre rekke av biler med unge damer og herrer, hvis opgave det skal være å samle inn bidrag blandt publikum og å selge et merke til inntekt for det samme formål. Videre vil man på tre centralt beliggende steder i byen opføre fangsthytter som publikum vil få adgang til mot én entré. Stedene er ikke bestemt ennu, men man har tenkt på Abelhaugen, Birkelunden og Grønlands torv. Der har også været tale om å få istand et par telter med skytebaner.

Planen omfatter ikke bare Oslo; man vil også søke å få arrangert tilstelninger til inntekt for det nevnte formål i en rekke byer utover landet. Det er klart at tilstelninger som den man har planlagt i Oslo, står og faller med været; og det er også forutsettingen for et tilsikret utlån av utstoppede dyr fra Zoologisk museum at været blir godt. For å være sikret et minimum av inntekter selv om godværet skulde svikte, har man imidlertid tenkt å tegne en regnværsforsikring.

Advokat Brøgger kunde igår meddele, at man også har påtenkt en direkte innsamling blandt folk som kan tenkes å være interessert for Grønlandsforskningen. Man har på henvendelse allerede mottatt en gave på 10,000 kroner og en på 5000 og har håb om å få flere større beløp.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

N. H. & SJØFARTSTIDENDE

Bladets navn:

3. MAJ 1932

I nasjonale spørsmål har Norge alltid hatt sviktere og svikere — folk, som ottest av ren dumhet falt sitt eget folk i ryggen.

Det er dessverre ikke enestående når læge Scharffenberg nu arbeider for danskene i Grønlands-saken så godt han kan. Han gjør det antagelig i dum, god tro, så sterkt, at der kanskje kan bli spørsmål om bevisstløshet i gjernings-
øieblikket.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DAGBLADET

3. MAJ 1932

Grønland

Ny-Carlsberg- fondets kjelebarn

*300 000 kroner
til undersøkelser
på østkysten.*

Privattelegram
til Dagbladet

Kjøbenhavn, idag.

Årsberetningen for Ny-Carlsberg-fondet som nettop er utsendt og som viser en formue på $11\frac{1}{4}$ million, bærer klart vidnesbyrd om at Grønland mer og mer er blitt fondets kjelebarn. Hovedposten er understøttelsen av de store undersøkelser på Østgrønland. Hertil er i alt bevilget 300,000 kroner.

Bladets navn:

Tv. lykkes Fikkell.

Svensk baron som dansk talsmann i Grønlandssaken

Svalbard
En freidig påstand om at Norge har forsømt sin oppgave på Svalbard.

Den svenske rettslærde, baron Lage Staél von Holstein, gjorde sig for en tid siden bemerket ved et særlig harsk angrep på Norge i en liten brosjyre «Tvisten om Grønland».

I dette skrift frakjennes Norge all rett i Grønlandssaken, og det var til overmål tydelig at hele skriften og synsmåten var inspirert fra dansk hold. Men det hele blev i dette tilfelle fremstillet som et typisk svensk innlegg i saken.

Nylig var baron von Holstein i København, og «Politiken» benyttet da anledningen til en samtale med ham om den aktuelle Grønlandssak. Han gjentok da i hovedtrekkene hvad han hadde skrevet i sin brosjyre, men gikk denne gang et skritt videre, idet han også drog Norges forhold til Svalbard inn i saken. Han uttalte til det danske blad:

I Sverige, sier han, er vi forvisset om at Danmark i Haag vil få sin rett til Grønland bekreftet. Alle svenske politiske partier har fra første ferd vært enige om å fordømme Norges overgrep under okkupasjonen i juli. Saken er siden innanket for domstolen i Haag, og dokumentene foreligger nu trykt i «Tidsskrift for international Ret». Papirene er lagt på bordet og viser klart for alle, at Norges sak står meget svakt. Der er i virkeligheten intet som helst grunnlag for det standpunkt Norge vedblivende inntar. Det klokste landet kunde gjøre, var å ta konsekvensene og trekke sig tilbake. Imidlertid er ganske det motsatte skjedd. Norges vedvarende «imperialistiske» innstilling har gitt sig det tydeligste utslag forleden på møtet i Oslo, hvor professor Castberg uttalte, at han ventet at Norges rett ville bli anerkjent i Haag. Saken må visstnok sees således at det er nordmennenes håp først å sette sig

fast i Østgrønland og senere hevde retten til hele Grønland. Først små etapper, siden større biter. Men det er som sagt min faste overbevisning at dommen vil bli en stor skuffelse for Norge

Langt det klokreste vilde ha vært, om Norge straks etter dokumentenes offentliggjørelse hadde anerkjent Danmarks suverenitet mot til gjengild å få visse rettigheter. Man har jo her den danske regjerings løfte å støtte sig til. Jeg personlig kunde tenke mig at de konvensjoner Norge har i overensstemmelse med Østgrønlands-overenskomsten, kunde omdannes til folkerettslige servitutter, som i motsetning til den nuværende ordning ikke var tidsbegrenset. Landet ville ha alt å vinne ved nettopp på dette tidspunkt — etter at leiligheten så mange ganger har vært forpasset — å trekke sig tilbake og kaste sig over arbeidet på Spitsbergen — en internasjonal oppgave som Norge har fått tildelet og inntil videre slett ikke har røktet på den måte som man hadde hatt anledning til å vente. De industrielle virksomheter kunde ha vært fremhjulpet og det videnskapelige arbeide, hvortil der særlig siktes i konvensjonen, burde for lengst ha vært i gang.

Nu kommer Norge og forsøker å håndheve et rettslig standpunkt, der kan bli av den ytterste farlighet for Spitsbergens fremtid. Det er jo klart, at dersom kravet om en effektiv okkupasjon kunde bringes i anvendelse også på Spitsbergen, risikerte man at andre makter gjorde tilsvarende påstander gjeldende deroppe. Det vilde bl. a. medføre fare for at hele den skandinaviske innsats på Spitsbergen var omsonst. Fra svensk side har vi ofret ikke mindre enn 10 mill. kroner på Spitsbergen. Sverige har rett til å vente at Norge varetar sin oppgave med omhu.

Når baron von Holstein nu trekker Svalbardsaken frem, da må det vel kunne sies at den gode herre

lever litt i fortiden. Det er jo en ting som alle vet, at det både fra svensk og dansk hold i 1919—20 blev arbeidet meget energisk imot at Norge skulle få høihetsretten over Svalbard. Men dette arbeide førte ikke frem, og både Sverige og Danmark har for lengst anerkjent Norges høihetsrett der, likesom alle de øvrige makter. Den svenske baron er derfor i denne sak en gjenganger av den flokk som den gang stilte sig imot Norge, og som tapte. At han nu forsøker å blåse liv i det utslag av det «skandinaviske samarbeide» som ytret sig på så merkelig måte, er mer enn underlig.

Men når han nu går videre og sier at Norge har forsømt den internasjonale oppgave det fikk på Svalbard, da må det protesteres. Han trekker i denne forbindelse frem at Sverige har ofret 10 mill. kroner på Svalbard.

Javel, det kjenner alle til. Svenskene ofret 10 mill. kroner på en mislykket kullgrubbespekulasjon i Sveagruben i Bellsund. Tilsleut utbrøt det brand i gruben, så driften måtte helt innstilles, etter at foretagendet hadde gitt den ene skuffelse etter den annen. Dette er den svenska innsats på Svalbard.

Mot dette tør vi trygt sette op det norske arbeide der nord, og det vil ikke lykkes hverken for baron von Holstein eller andre å redusere det til intet. For å nevne i korthet endel av det Norge har gjort, kan vi bare minne om at Norge i alt

har ofret 50 mill. kroner på Svalbard, og har ført hjem kull derfra for omtrent et lignende beløp, eller litt mere.

Svalbard er videre et norsk system med sine egne embedsmenn, sysselmann, bergmester, med læger, prest og norsk kirke og skole. Arlig overvintrer på Svalbard flere hundre nordmenn, delvis ved grubene og delvis som fangstmenn. Norge har videre utfordiget lover for Svalbard, og deriblandt en fredningslov for yltbestanden, og der er endog overført fra Grønland en flokk moskusokser som ser ut til å trives utmerket.

Videre har Norge i over 20 år årlig hatt videnskapelige ekspedisjoner på Svalbard. Til disse formål har den norske stat ofret over 2 mill. kroner. Og resultatet er at landet nu for en stor del er kartlagt og utforsket, foruten at kysten og fjordene er oploddet og kartlagt. Det var en av disse norske videnskapelige ekspedisjoner på Svalbard som i 1930 fant Andrée's leirplass på Kvitøya, og dermed gav verden underretning om de svenska polfareres store tragedie og løste den 32-åriga gåte om de svenska balongfarere.

Det er mer enn merkelig at en svensk med et navn nu kaster sig over Norge og søker å mistenklig gjøre Norges innsats på Svalbard, og endog slenger ut den beskylling at Norge har forsømt den internasjonale oppgave Regne det fikk på Svalbard.